

Riešenia úloh

krajské kolo 22/23

2. kategória

1) Over obrázok

Zisti, či obrázok reálne zachytáva udalosť, o ktorej sa píše v titulku článku. (1b)

„Nevídaný tvar oblaku zachytil turista v Tatrách na svoj telefón. Meteorológovia si stále nie sú istí, čo vysvetľuje tento jav, ale na jednom sa zhodujú: Klimatická kríza sa blíži!“

Správna odpoveď

- a) ~~Obrázok zachytáva skutočnú udalosť a sedí k nadpisu článku~~
- b) ~~Obrázok zachytáva skutočnú udalosť, ale je vytrhnutá z kontextu a nesedí s nadpisom článku~~
- c) **Obrázok nezachytáva reálnu udalosť**

Vysvetlenie:

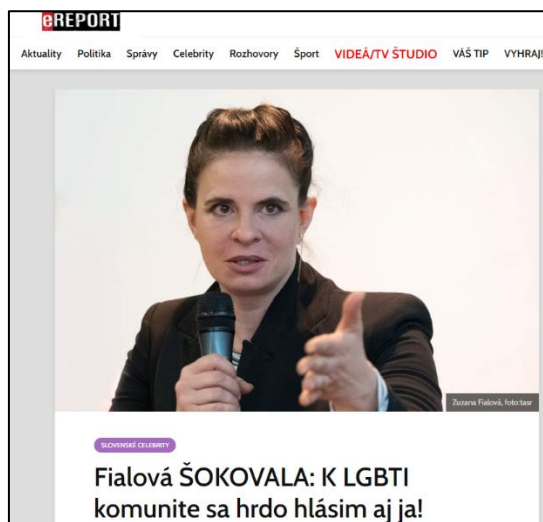
Ide o obrázok **vygenerovaný umelou inteligenciou**. To, že obrázok nebolo možné nájsť na žiadnych webstránkach, mohlo súťažiacich tiež upozorniť na to, že nejde o reálnu fotografiu.

Zdroj obrázku: [Midjourney](#)

2) Over článok

Zisti informácie o článku a médiu, na ktorom sa daný článok nachádza:

Fialová ŠOKOVALA: K LGBTI komunite sa hrdo hlásim aj ja!

Správne odpovede

- 1) Kto je zakladateľom média? (1b)
 - **Fedor Flašík**
- 2) Kto je šéfredaktorom média? (1b)
 - **Soňa Baniarová** (podľa posledných dostupných informácií)
- 3) Na základe článku zhodnoť, o aký typ obsahu ide (1b):
 - a) – Konšpiračný
 - b) Bulvárny**
 - c) – Dôveryhodný, tradičný

Vysvetlenie:

Prvé dve otázky sú faktografické a dajú sa dohľadať na rôznych internetových zdrojoch, napríklad [tu](#) alebo [tu](#). Je dôležité vedieť dohľadať vlastnícke a redakčné štruktúry všetkých médií – aj tých, ktoré to neuvádzajú transparentne na stránke.

Tretia otázka vyžaduje kvalitatívne zhodnotenie obsahu článku. V článku sa nenachádzajú konšpiračné tvrdenia, ide o jednoduché a krátke zhrnutie vyjadrenia Zuzany Fialovej po teroristickom útoku na Zámockej.

Avšak článok nemožno nazvať ani príkladom tradičnej kvalitnej žurnalistiky. Nadpis článku nekorešponduje k obsahu, čím zavádza čitateľa – ide o tzv. **clickbait**. Nadpis v čitateľovi evokuje dojem, že Fialová prehlásila, že sama patrí k LGBTIQ+ menšine, avšak v skutočnosti im len vyjadrila podporu „ako dobrý priateľ“.

Zdroj: [Omediach.com](https://www.omeiach.com)

3) Over odpoveď umelej inteligencie

Over pravdivosť tvrdení, ktoré sa nachádzajú v odpovedi AI chatbota ChatGPT.
(5b)

 Ktorá slovenská politická strana vyhrala voľby najviackrát?

 Od vzniku samostatného Slovenska v roku 1993 vyhrala voľby najviackrát strana SMER-SD (SMER - sociálna demokracia). V posledných parlamentných voľbách v roku 2020 však strana SMER-SD utrpela veľkú porážku a získala iba 2,9 % hlasov a nezískala žiadne kreslo v parlamente.

SMER-SD bola založená v roku 1999 a od roku 2006 vyhrala všetky parlamentné voľby, ktorých sa zúčastnila. Vládla Slovensku v rokoch 2006 - 2010 a potom opäť od roku 2012 až do roku 2020. Jej volebné víťazstvá boli založené na kombinácii populistických sľubov a sociálneho programu.

V súčasnosti však SMER-SD čelí vážnym obvineniam z korupcie a neúspešne sa snaží obnoviť svoju popularitu a dôveru voličov.

Správne odpovede

1) Od vzniku samostatného Slovenska v roku 1993 vyhrala voľby najviackrát strana SMER-SD

- **Pravda**

2) V posledných parlamentných voľbách v roku 2020 však strana SMER-SD utrpela veľkú porážku a získala iba 2,9% hlasov a nezískala žiadne kreslo v parlamente

- **Nepravda:** SMER-SD v skutočnosti získal 18,29% a 38 kresiel

3) Strana SMER-SD od roku 2006 vyhrala všetky parlamentné voľby, ktorých sa zúčastnila.

- **Nepravda:** V roku 2020 voľby vyhrala strana OĽaNO

4) Strana SMER-SD vládla Slovensku v rokoch 2006-2010 a potom opäť od roku 2012 až do roku 2020.

- **Pravda**

5) Strana sa neúspešne sa snaží obnoviť popularitu a dôveru voličov.

- **Nepravda:** V prieskume AKO z marca 2023 mala strana najvyššie preferencie

Zámer úlohy:

Umelá inteligencia je v posledných mesiacoch výraznou témou v médiách. Píšu sa články o tom, ako chatbot od **OpenAI dokáže zmaturovať**. Študentstvo často využívajú tento nástroj a je takmer nemožné tomu zabrániť. To je podľa nás v poriadku, pokiaľ a) študentstvo uvedie ChatGPT ako zdroj, b) študentstvo nespadne do slepej dôvery voči odpovediam umelej inteligencie. Tieto jazykové modely si často vymýšľajú informácie a tiež ich treba overovať.

Súťažiaci v OKM by mohli mať tendenciu spoliehať sa na ChatGPT alebo iné podobné programy pri vyplňaní súťažných testov. Takýto prístup neodporúčame, a to hneď z niekoľkých dôvodov:

- a) **ChatGPT nie je schopné odpovedať na väčšinu otázok**, ktoré sa vás pýtame. Tieto otázky sa zaoberajú aktuálnymi udalosťami v slovenskom kontexte, vyžadujú prácu s externými zdrojmi a vnímanie širšieho kontextu. Toto všetko sú slabé stránky programu.

je tento článok dôveryhodný? <https://www.mimoriadnespravy.sk/zastupca-rodiny-milana-lucanskeho-nezabil-sa-vysetrovanie-bolo-zmanipulovane/>

Ako jazykový model nemôžem poskytnúť presné posúdenie dôveryhodnosti tohto konkrétneho článku, pretože moje tréningové dáta sú obmedzené do roku 2021 a neviem o aktuálnych udalostiach v Slovensku.

- b) **Odpovede sú často nepresné**. Aj keď sa vám podarí naformulovať otázku tak, aby ChatGPT odpovedal, odpovede sú nepostačujúce alebo dokonca nepravdivé. Porovnaj si odpovede AI so správnymi odpoveďami v tomto dokumente pri otázke 5:

Napíš vysvetlenie toho, prečo je tento článok nedôveryhodný: <https://www.mimoriadnespravy.sk/zastupca-rodiny-milana-lucanskeho-nezabil-sa-vysetrovanie-bolo-zmanipulovane/>

Po prehladnutí článku na webovej stránke mimoriadnespravy.sk je zrejmé, že táto stránka nemá dôveryhodnú povosť. Niektoré z hlavných dôvodov sú:

1. Neznáme zdroje informácií - V článku sa tvrdí, že vyšetrovanie úmrtia Milana Lučanského, bývalého starostu mesta Banská Bystrica, bolo zmanipulované a že sa nejednalo o samovraždu, ako to tvrdila pôvodná správa. Autor však neuvádza žiadne overiteľné zdroje informácií, na ktorých by táto tvrdenie stálo. Absencia overiteľných zdrojov zvyšuje pravdepodobnosť, že článok nie je spoľahlivý.
2. Zjavné zaujatie a propagandistický tón - článok sa snaží presvedčiť čitateľov o tom, že úmrtie Milana Lučanského bolo zmanipulované a že sa nejednalo o samovraždu. Takýto propagandistický tón a zaujatie môže byť použitý na šírenie dezinformácií a zvyšovanie pravdepodobnosti manipulácie verejnosti.
3. Neoverené fakty - V článku sa uvádza niekoľko tvrdení, ktoré sú nepravdivé alebo neoverené. Napríklad, autor tvrdí, že "zástupca rodiny Milana Lučanského považuje úmrtie za vraždu", ale v skutočnosti neuvádza, kto je týmto zástupcom a či má nejaké skutočné spojenie s rodinou Lučanského. Taktiež neuvádza žiadne dôkazy na podporu tvrdenia, že vyšetrovanie úmrtia bolo zmanipulované.

- c) **Najkvalitnejšie odpovede sú originálne odpovede.** OKM sa zúčastňujú tisícky ľudí z celého Slovenska – ak je vaším cieľom vyniknúť a nestratiť sa v šedej mase, ChatGPT vám s tým nepomôže.
- d) **Do OKM sa zapájate pre seba, nie pre známky.** V OKM sa vám pokúšame predať užitočné zručnosti do každodenného života – mediálnu gramotnosť a kritické myslenie. Slepé spoliehanie sa na ChatGPT je opak kritického myslenia.
- e) **ChatGPT môže byť preťažený.** Na záver jeden pragmatický dôvod – program môže byť preťažený a akurát nebude fungovať v čase OKM. Radšej sa poriadne naučte zručnosti dopredu!

Zdroje: Umelá inteligencia - [ChatGPT](#); Informácie o výsledkoch volieb - [Wikipedia](#)

4) Over článok

Over dôveryhodnosť nasledujúceho článku (5b).

Zástupca rodiny Milana Lučanského: „Nezabil sa! Vyšetrowanie bolo zmanipulované!“

Správne odpovede

1) Naozaj vyslovil zástupca rodiny Milana Lučanského citát: „Situácia nie je taká, aby bolo preukázané, že si zranenia spôsobil sám“? (1b)

- a) **áno**
- b) ~~nie~~

2) Spĺňa médium, na ktorom je článok uverejnený, kritériá dôveryhodného média? (1b)

- a) ~~áno~~
- b) **nie**

Zdôvodni svoje odpovede. (3b)

Správne odpovede

Autor

- Chýba autor článku

Zdroje

- Nie sú uvedené zdroje, z ktorých autor čerpal
- V skutočnosti ide o prekopirované úseky [tlačovej správy z TASR](#)

Obsah - nevyvážené spravodajstvo

- Článok nedáva priestor obom stranám – autor zámerne vymazal z pôvodnej tlačovej správy vyjadrenia Úradu inšpekčnej služby a krajskej prokuratúry v Prešove.
- K pôvodnej tlačovej správe TASR autor pridáva nové citáty Radačovského, ktoré sú oveľa priamočiarejšie než tie, ktoré naozaj povedal. Napríklad: „Generál Lučanský sa nezabil! Vyšetrovanie bolo zmanipulované!“

Médium

- Na webe nie je oddelené spravodajstvo od komentárov
- Nie je uvedená vlastnícka štruktúra
- Chýbajú informácie o zložení redakcie, nie je uvedený kontakt na členov redakcie
- Médium pravidelne preberá obsah z iných médií bez uvádzania zdrojov
- Nachádza sa na zozname [Konšpiratori.sk](#)

Hodnotenie:

Upozornenie: Rozhodcovia a rozhodkyne hodnotili výhradne formálne znaky článku a média. Osobné názory hodnotiteľov ani súťažiacich neboli relevantné. Uvedenie autora, zdrojov či informácií o redakcii sú objektívne faktory na hodnotenie dôveryhodnosti mediálneho obsahu, nezáleží pri tom na ideologickej orientácii daného média.

3 body dostala odpoveď, ktorá sa vyjadřila ku všetkým štyrom tematickým okruhom – autor, zdroje, obsah, médium. Oceňovali sme aj overenie webu na stránke konspiratori.sk. Takáto odpoveď musela byť zrozumiteľná a dobre vysvetlená. Priloženie dôkazov a linkov sme vnímali ako bonus a hodnotili to pozitívne.

2 body dostala odpoveď, ktorá pokrývala niektoré zo štyroch tematických okruhov, nie nutne všetky. Odpovede boli zrozumiteľné, aj keď neboli perfektne vysvetlené.

1 bod dostala odpoveď, kde boli napísané len 1-2 dôvody, prečo je médium nedôveryhodné. Odpovede sa mohli týkať správnych tematických okruhov, ale boli nezrozumiteľné, priveľmi stručné a veľmi slabo vysvetlené.

Ak si účastník/účastníčka dokázal/-a obhájiť, prečo označil/-a tento článok za dôveryhodný, dali sa získať body v tejto úlohe. Ak boli poskytnuté zmysluplné dôvody, boli sme ochotní odmeniť istým počtom bodov snahu účastníkov a účastníčok.

5) Zisti pôvod obrázku

Zameraj sa na fotografiu v rámci statusu (nevšímaj si meme postavy pod fotografiou) a odpovedz na otázky.

Správne odpovede

- 1) Z akého roku pochádza obrázok? (1b)
 - **2006**

- 2) Z akej krajiny pochádza obrázok? (1b)
 - **Palestína / Izrael / Pásmo Gazy**

- 2) K akej skupine patria maskovaní ozbrojení muži na fotografii?
 - **Brigáda mučeníkov al-Aksá / al-Aqsa Martyrs' Brigades**

Vysvetlenie:

Cieľom úlohy je naučiť súťažiacich dohľadať pôvod fotografií. V tomto prípade museli súťažiaci vyhľadať fotografiu cez Google Search Images alebo Google Lens. Následne na základe vizuálne podobných výsledkov sa súťažiaci museli dopracovať k dôveryhodnému pôvodnému zdroju, ktorý bol v tomto prípade portál Shutterstock.

Je dôležité dodať, že veľa štátov považuje skupinu Brigáda mučeníkov Al-Aská za teroristickú. Uvedomujeme si citlivosť tejto témy vo verejnom diskurze, avšak nepýtali sme sa na názory, ale na fakty – cieľom bolo len zistiť pôvod fotografie.

Zdroj fotografie: [Shutterstock](#)

6) Over text

Prečítaj si nasledujúci text:

58 ku 42, aká je pravdepodobnosť opakovania? Manipuluje niekto výsledky volieb?

Správne odpovede

1) Sú fakty ohľadom výsledkov prezidentských volieb na Slovensku, v Česku a vo Francúzsku, na ktoré sa autor textu odvoláva, pravdivé? (1b)

- a) áno
- b) –nie

2) Nachádza sa text na platforme média, ktoré spĺňa znaky dôveryhodnej tradičnej žurnalistiky (Pravda)? (1b)

- a) áno
- b) –nie

Zhodnot' presvedčivosť záverov, ktoré autor vyvodzuje. (3b)

Správne odpovede

Napriek tomu, že sa text nachádza na všeobecne dôveryhodnom tradičnom médiu (Pravda), **nejde o oficiálny článok, ale o blog**. Obsah blogu môže mať otáznu kvalitu, keďže blogy môže písať ktokoľvek a text neprechádza editačným procesom.

Základné fakty, ktoré autor článku používa, sú pravdivé. Výsledky prezidentských volieb v troch vybraných krajinách (Slovensko, Česko, Francúzsko) naozaj skončili pomerom 58 ku 42.

Napriek tomu sú závery autora nepresvedčivé, a to z niekoľkých dôvodov:

- **Ide o tzv. vyberanie čerešní (cherry-picking).** Autor si vyberá príklady, ktoré sa mu hodia, ale ignoruje ostatné príklady. V roku 2020 sa konali voľby v Poľsku, ktoré vyhral Andrzej Duda s **51%**. V roku 2022 vyhral voľby v Rakúsku Alexander Van der Bellen so ziskom **57%**. Autor nevysvetľuje, prečo v týchto krajinách voľby dopadli inak.
- **Výsledky troch volieb sú podobné, ale nie identické.** Ak čísla zaokrúhlime, tak naozaj vyjde pomer 58/42. Avšak pri pohľade na desatinné čísla zistíme, že výsledky sú rozdielne, takže naozaj môže ísť len o náhodu.
- **Neexistujú dôkazy o manipulácii sčítavacích programoch.** Aby boli závery autora presvedčivé, museli by sa opierať aj o dôkazy. Ak autor tvrdí, že nastala manipulácia, je jeho bremenom dôkazu preukázať, že takéto podozrenie je odôvodnené. V tomto štádiu ide len o nepodloženú špekuláciu.

Hodnotenie:

3 body získali odpovede, ktoré buď a) pomenovali a kvalitne vysvetlili aspoň 2 z 3 vyššie uvedených problémov. Ideálne by takéto odpovede mali obsahovať aj dôkazy. Alebo b) odpoveď obsahovala originálny a dobre vysvetlený pohľad na obsah článku, ktorý nespadá do troch vyššie uvedených kategórií.

2 body získali odpovede, ktoré buď a) správne identifikovali aspoň 2 z troch vyššie uvedených problémov, aj keď neboli dokonale vysvetlené, alebo b) identifikovali 1 problém so závermi autora, a perfektne ho vysvetlili, poprípade podložili dôkazmi.

1 bod získali odpovede, ktoré správne identifikovali aspoň jeden dôvod, prečo sú závery nedôveryhodné. Vysvetlenia takýchto odpovedí boli veľmi stručné alebo zmätočné.

Ak si účastník/účastníčka dokázal/-a obhájiť, prečo označil/-a tento záver za presvedčivý, dali sa získať body v tejto úlohe. Ak boli poskytnuté zmysluplné dôvody, boli sme ochotní odmeniť istým počtom bodov snahu účastníkov a účastníčok.

Spätná väzba a najčastejšie chyby:

Vždy je najdôležitejšie poriadne si prečítať zadanie otvorenej otázky – „zhodnot presvedčivosť záverov“. Takže v tejto úlohe sa nepýtame na formálne znaky média (zdroje, legitimita autora...), ale na obsah samotného blogu. Autor blogu vytvára argument a dospieva k záveru, že voľby sú manipulované. Naozaj dobré odpovede pochopili zadanie, zamerali sa na autorov argument a snažili sa nájsť chyby v jeho logike. Slabšie odpovede len zhrňali autorov argument alebo vytvárali vlastný argument, v ktorom chýbala priama reakcia na autora blogu.

7) Over obrázok

Zisti, či obrázok reálne zachytáva udalosť, o ktorej sa píše v titulku článku. (1b)

„Na verejnosť prenikla fotografia, ktorú politici neplánovali zverejniť ešte niekoľko mesiacov. Čo to prezrádza o budúcich koalíčných partnerstvách?“

Správna odpoveď

Čo platí o obrázku? (1b)

- a) Obrázok je reálny a sedí k nadpisu článku
- b) Obrázok je reálny, ale nesedí k nadpisu článku, takže je zavádzajúci
- c) **Obrázok je falošný, ide o fotomontáž**

Vysvetlenie:

Ide o fotomontáž, kde bola tvár Petra Pellegriniho (Hlas-SD) umiestnená na telo Tomáša Valáška (PS) vedľa predsedu PS Michala Šimečku. Táto fotomontáž bola vytvorená pre účely úlohy, takže sa nedala tak jednoducho vystopovať cez Google Search Images. Súťažiaci si mohli všimnúť vizuálne prvky fotomontáže, napr. neprirodzené obrysy a uhly. Taktiež mohli skúsiť vyhľadať pôvodnú fotografiu, ak spoznali mená pánov na fotke. Tu je pôvodná fotografia z tlačovej konferencie PS:

Zdroj pôvodného obrázku: [SITA](#)

8) Porovnaj články

Článok 1:

Ruská propaganda využila amerického novinára, ktorý tvrdí, že Nord Stream zničili USA. Podľa expertov je to nezmysel

Článok 2:

Nord Stream zničili USA s pomocou Nórov, píše investigatívny novinár a laureát Pulitzerovej ceny Seymour Hersh

Správne odpovede

1) Ktoré z týchto médií možno považovať za dôveryhodné (dodržiavajú tradičné formálne znaky poctivej žurnalistiky)? (1b)

- a) Denník N
- b) Štandard
- c) **Obe médiá**

2) Ktoré z týchto médií možno považovať za zaujaté (Majú jasnú ideologickú pozíciu, ktorú miestami obhajujú aj na úkor objektivity)? (1b)

- a) Denník N
- b) Štandard
- c) **Obe médiá**

Zdôvodni svoje odpovede v kontexte týchto dvoch článkov: (4b)

Správna odpoveď

Dôveryhodnosť médií

- Obe médiá spĺňajú základné znaky spoľahlivosti – uvádzajú autorov článkov, oddeľujú komentáre od spravodajstva, majú etický kódex, stabilnú redakciu, dohľadateľné informácie o financovaní, atď.
- Obe médiá uvádzajú informácie o svojom fungovaní a histórii aj na svojej stránke: [Štandard](#) a [Denník N](#).
- Obe médiá majú nepochybne svoje nedostatky a bolo by možné ich kritizovať. Žiadne médiá nie sú dokonalé, avšak pri týchto vieme s väčšou istotou povedať, že tam nenájdeme konšpiračné teórie alebo dezinformácie.
- Denník Štandard sa síce nachádza v šedej zóne na stránke [Konšpiratori.sk](#), avšak to nemení fakt, že spĺňajú *formálne* znaky dôveryhodného média. Denník N je overený stránkou [Konšpiratori.sk](#).

Správna odpoveď (pokračovanie)

Ideologická pozícia médií

- Obe médiá píšú o rovnakej téme, obe médiá sú dôveryhodné – čo teda vysvetľuje rozdielne titulky článkov? Ideologické pozície.
- Ani jeden denník sa vyslovene neoznačuje za liberálny/konzervatívny alebo ľavicový/pravicový.
- Denník Štandard sa síce odvoláva na to, že sa „neviaže na žiadnu ideológiu“, avšak neskôr v [popise médiá](#) sa často vynára napríklad motív kresťanstva alebo vlastenectva, čo môže znamenať skôr konzervatívnu orientáciu.
- Denník N zas [uvádza](#), že sa venuje „aj téme ľudských práv, klimatickej krízy a upozorňujeme na prípady zneužívania moci voči menšinám“, čo môže implikovať skôr liberálnu pozíciu. Možno si to všimnúť napríklad na intenzite, s akou pokrývajú témy LGBTIQ+ menšín.

Porovnanie článkov

- Oba články sú o rovnakej udalosti – článku amerického investigatívneho novinára Seymoura Hersha, v ktorom tvrdí, že Biely dom stojí za útokom na plynovod Nord Stream medzi Ruskom a Nemeckom.
- Článok Denníka N už v nadpise navádza čitateľa k názoru, že ide o kus ruskej propagandy, a že „experti“ s týmto záverom nesúhlasia.
- Naopak, nadpis v Štandarde zdôrazňuje skôr kredibilitu Seymoura Hersha – „laureát Pulitzerovej ceny“.
- Oba články neskôr dávajú priestor druhej strane – Denník N vysvetľuje Hershov argument, Štandard uvádza stanovisko Bieleho domu. Je pravda, že Štandard dáva názorom druhej strany o čosi menší priestor, než Denník N

Konfirmačné skreslenie

- Konfirmačné skreslenie je tendencia hľadať, interpretovať a pamätať si informácie tak, aby potvrdzovali naše existujúce názory a presvedčenia.
- Tento fenomén pomáha vysvetliť, prečo dvaja (aj keď poctiví) novinári zdôrazňujú tvrdenia rozdielnych expertov. Nemusí ísť o zámer na strane autora, ale o prirodzenú tendenciu dávať väčšiu váhu informáciám, ktoré sedia do nášho svetonázoru.

Vysvetlenie:

Názory členov oboch redakcií sa najlepšie ukážu v komentárovej sekcii alebo pri karikatúrach. Isté ideologické pozície redakcie sa dejú prirodzene – všetci ľudia majú svoje názory, ktoré ovplyvňujú to, ako píšú o udalostiach. Následne si noví novinári vyberajú médium aj na základe toho, nakoľko sa zhoduje s ich názormi. Je to prirodzené a nepodkopáva to dôveryhodnosť média, avšak treba si toto ideologické zafarbenie uvedomovať.

Hodnotenie:

4 body získali výborné odpovede, ktoré správne identifikovali dôveryhodnosť a ideologickú pozíciu oboch médií, a taktiež porovnali dva konkrétne články. Takéto odpovede dokázali podotknúť, že ideologická pozícia členov redakcie nutne nediskredituje celé médium. Ak dokázal súťažiaci vysvetliť jednu z možných príčin týchto javov (konfirmačné skreslenie alebo vytváranie bublín v rámci redakcií), určite bol v tejto kategórii. Odpovede za 4 body boli veľmi kvalitne rozanalyzované a ideálne aj podložené konkrétnymi príkladmi.

3 body dostali odpovede, ktoré správne identifikovali dôveryhodnosť a ideologickú pozíciu oboch médií, a taktiež porovnali dva konkrétne články. Tieto odpovede boli kvalitne rozanalyzované a prehľadné.

2 body získali odpovede, ktoré sa zamerali len na niektoré časti otázky. Napríklad, vysvetlili len dôveryhodnosť médií alebo len ich ideologickú pozíciu, ale pri tom odignorovali obsah konkrétnych článkov (alebo vice versa). Takéto odpovede neobsahovali ani pokus o vysvetlenie fenoménu. Odpovede neboli ideálne vysvetlené, ale boli pochopiteľné.

1 bod dostali odpovede, ktoré sa zamerali len na jeden zo štyroch vyššie zmienených okruhov, a aj ten bol relatívne slabo, stručne alebo zmätočne vysvetlený.

Ak si účastník/účastníčka dokázal/-a obhájiť, prečo označil/-a tento článok za dôveryhodný, dali sa získať body v tejto úlohe. Ak boli poskytnuté zmysluplné dôvody, boli sme ochotní odmeniť istým počtom bodov snahu účastníkov a účastníčok.

Spätná väzba a najčastejšie chyby:

V tejto otázke bolo veľa rôznych odpovedí a súťažiaci sa často zameriavali na iné časti úlohy. Hodnotili sme ju skôr benevolentne – aj keď boli predošlé uzatvorené otázky zodpovedané nesprávne, mohli súťažiaci získať až 2 body, ak si svoje odpovede dobre obhájili.

Teraz k najčastejším chybám:

- **Rozdiel medzi médiom a článkom** – Je dôležité si poriadne prečítať zadanie uzatvorených odpovedí, kde sa pýtame na *médiá*, nie na *články*. Následná otvorená odpoveď od súťažiacich žiada, aby zdôvodnili svoje odpovede (ohľadom médií) v kontexte týchto dvoch článkov – to znamená, že články majú slúžiť len ako pomôcka pri analýze, ale vyžaduje sa aj zhodnotenie média ako takého. Tento rozdiel je dôležitý, lebo aj dezinformačné médiá môžu niekedy uviesť dôveryhodný článok, a naopak, aj dôveryhodné médiá môžu zverejniť články s chybou. (To sa napríklad stalo v tomto konkrétnom článku denníka Štandard keď uviedli, že Adrienne Watsonová je hovorkyňa Bieleho domu, čo nie je pravda, je ňou Karine Jean-Pierre).
- **Rozdiel medzi dôveryhodnosťou a zaujatostou** – Veľa súťažiacich si myslelo, že ak je médium zaujaté, nemôže byť dôveryhodné. To nie je pravda a presne na to sme chceli v tejto úlohe poukázať – aj dôveryhodné médiá môžu mať ideologickú pozíciu. Denník N má napríklad veľmi široký tím novinárov, kvalitnú investigatívnu žurnalistiku a poriadnu redakčnú štruktúru, ale zároveň je veľmi otvorená a často kritický voči špecifickým politickým stranám a jej predstaviteľom.
- **Chýbajúce zdroje v Štandarde** – Niektorí súťažiaci tvrdili, že v článku Štandardu chýba zdroj. Je pravda, že Denník N ich mal oveľa viac, avšak to

vyplýva z náture týchto dvoch článkov. Článok v Štandarde bol skôr reprodukcia blogu Seymoura Hersha, ktorý bol transparentne uvedený. Za to Denník N sa rozhodol viac zamerať na vyjadrenia iných expertov.

- **Chýbajúca druhá strana v Štandarde** – Niektorí súťažiaci vybrali možnosť, že len Štandard je zaujaté médium, zatiaľ čo Denník N je objektívne médium. Túto odpoveď zakladali na fakte, že Štandard nekriticky prebral tvrdenia Seymoura Hersha, zatiaľ čo Denník N ponúkol obe strany mince. V prvom rade chceme pripomenúť, že úloha vyžadovala zhodnotiť zaujatosť celého média, nie len daného článku. Je pravda, že Denník N dal pomerne viac priestoru obom stranám v tomto článku. Avšak z rýchleho pohľadu na karikatúry, komentáre alebo newsfilitre Denníka N je jasné, že tiež majú istú ideologickú pozíciu (opakujeme, to nie je nutne zlé, len je dôležité si to uvedomiť).

9) Over status

Prečítaj si nasledujúci status a odpovedz na otázky: (8b)

Viliam Veselý
28. 2. 2023 · 🌐

ĎALŠÍ HOAX OFICIÁLNE VYVRÁTENÝ!
Ako prvá na umelý pôvod vírusu Covid-19 na území Európy upozornila česká vedkyňa Dr. Soňa Peková. A ako prvý na Slovensku som si jej tvrdenia dovoľil prevziať a upozorniť na ne práve ja. A teraz to definitívne oficiálne potvrdili v USA. Hoax je vyvrátený!
Koľkože to bolo posmechu, že zase šírimo hoaxy! Ako sa mnohí chytali za hlavu, keď som si dovoľil vylepšiť recept proti kovidu a do vodky som primiešal trochu Bromhexinu. Nakoniec aj ten Bromhexin sa vedecky preukázal ako účinný liek proti vírusovým ochoreniam dýchacích ciest. Už v 2020 o tom písali vedci v Bioimpacts, ale ľudia naďalej ignorujú pravdu.

Ministerstvo v USA: Pandémia je dôsledkom úniku vírusu z laboratória

👍 Like
💬 Comment
➦ Share

👤👍👎 Viktor a 549 ďalších

🗣️ Write a comment...

Správne odpovede

1) Nájdi link na článok, na ktorý sa odkazuje autor statusu (1b):

- <https://www.teraz.sk/zahranicie/ministerstvo-v-usa-pandemia-je-dosled/697224-clanok.html>

2) Je pôvodný článok dôveryhodný? (1b)

- a) **áno**
- b) ~~nie~~

3) Je interpretácia článku autorom statusu korektná? Naozaj z článku vyplýva, že vírus Covid 19 pochádza z laboratória? (1b)

- a) ~~áno~~
- b) **nie**

Zdôvodni svoje odpovede: (3b)

Správne odpovede

Dôveryhodnosť článku

- ide o správu zo spravodajského portálu Teraz, ktorý spravuje Tlačová agentúra Slovenskej republiky (TASR).
- TASR je uznávaná tlačová agentúra s dlhou tradíciou fungovania, poskytuje objektívne spravodajstvo.
- Aj v samotnom obsahu článku sa dáva priestor obom názorovým stranám.

Interpretácia článku

- Z článku len vyplýva, že dve inštitúcie vlády USA (FBI a ministerstvo energetiky) prišli k tomuto záveru. V článku je taktiež zdôraznené, že neexistuje definitívna odpoveď ani zhoda spravodajskej komunity. Bolo by legitímne tvrdiť, že pôvod Covidu z laboratória je jedno z možných vysvetlení, ale nejde o definitívne potvrdený fakt.

3 body dostala odpoveď, ktorá vysvetlila aj dôveryhodnosť článku aj nesprávnosť jeho interpretácie. Takéto odpovede boli perfektne vysvetlené a odkazovali sa na konkrétne časti článku.

2 body dostala odpoveď, ktorá dokázala kvalitne vysvetliť dôveryhodnosť článku, avšak zhodnotenie korektnosti interpretácie bolo vágne alebo nedostatočne kvalitne vysvetlené.

1 bod dostala odpoveď, ktorá vynechala jeden z dvoch vyššie zmienených okruhov úplne. Takéto odpovede boli nezrozumiteľné, priveľmi stručné a veľmi slabo vysvetlené.

Ak si účastník/účastníčka dokázal/-a obhájiť, prečo označil/-a tento článok za dôveryhodný, dali sa získať body v tejto úlohe. Ak boli poskytnuté zmysluplné dôvody, boli sme ochotní odmeniť istým počtom bodov snahu účastníkov a účastníčok.

Správne odpovede

4) Nájdi link na štúdiu, na ktorú sa odkazuje autor statusu (1b):

- <https://bi.tbzmed.ac.ir/Article/bi-23240> alebo <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32983936/>
- vysvetlenie: Keď sa vo verejnom diskurze niekto odkazuje na vedecké štúdie, je dobré vedieť ich dohľadať na základe kľúčových slov: „Bioimpacts“, „2020“, „Covid“, „Bromhexin“

5) Je interpretácia štúdie autorom statusu korektná? (1b)

a) **áno**

b) ~~nie~~

- vysvetlenie: V sekcii „výsledky“ sa uvádza, že: „skorá aplikácia ústneho bromhexínu znižuje prevoz pacientov na JIS, intubáciu a mieru úmrtnosti u pacientov s COVID-19. Tento cenovo dostupný liek je možné ľahko podať kdekoľvek s obrovským pozitívnym dopadom na verejné zdravie a svetovú ekonomiku. Celkovo sa dôrazne odporúča overenie našich výsledkov na väčšej vzorke a v rôznych lekárskejších centrách.“ Takže interpretácia štúdie je korektná.
- Poznámka: je dôležité dodať, že v otázke sa pýtame na *interpretáciu* štúdie, nie na *dôveryhodnosť* samotnej štúdie. Akademický žurnál Bioimpacts z Teheránu nepatrí medzi najprestížnejšie, ale nie je ani vyslovene falošný. Na posúdenie kvality danej štúdie by boli potrebné znalosti vysokoškolsky vzdelaných ľudí v danom odbore, čo sme od súťažiacich, samozrejme, nevyžadovali.

Zdroj inšpirácie (upravený pre účely úlohy): [Status Mariána Kotlebu](#)

10) Interpretácia dát z tabuľky

Pozri si výsledky prieskumu verejnej mienky, ktorý urobil Kyivský medzinárodný inštitút sociológie:

[Sociálno-politcké nálady obyvateľstva Ukrajiny: Voľby prezidenta Ukrajiny a aktuálne politické dianie na základe výsledkov telefonického prieskumu](#)

Ak by sa voľby prezidenta Ukrajiny konali budúcu nedeľu, koho by ste volili?						
100 % v stĺpci	27. mája – 1. júna		10.-15.september		15. – 18. októbra	
	% spomedzi všetkých (n=2000, chyba 2,4 %)	% medzi tými, ktorí sa rozhodli (n= 1592, chyba 2,7 %)	% spomedzi všetkých (n=2002, chyba 2,4 %)	% medzi tými, ktorí sa rozhodli (n= 1527, chyba 2,8 %)	% spomedzi všetkých (n=2000, chyba 3,2 %)	% medzi tými, ktorí sa rozhodli (n= 970, chyba 3,5 %)
Volodymyr Zelenskij	21.8	27.3	25.4	33.3	19.1	24.7
Petro Porošenko	11.7	14.6	12.8	16.8	12.1	15.6
Julija Tymošenkova	9.5	11.9	7.8	10.3	9.4	12.2
Jurij Boiko	7.3	9.2	7.2	9.5	7.3	9.4
Ihor Smeshko	7.6	9.5	6.6	8.7	6.0	7.8
Dmytro Razumkov	2.5	3.1	---	---	5.5	7.1
Jevhenij Murajev	4.6	5.7	4.9	6.4	4.8	6.2
Volodymyr Hrojsman	3.7	4.6	4.4	5.7	4.1	5.3
Oleh Liaško	3.0	3.8	3.5	4.6	4.0	5.1
Viktor Medvedčuk	3.4	4.3	---	---	2.3	2.9
Oleh Tyahnybok	1.4	1.7	---	---	1,0	1.3
Kira Rudyk	0,6	0,8	0,0	0,0	0,6	0,8
Ďalší kandidát	2.8	3.6	3.6	4.7	1.2	1.5
Nezúčastnil by sa hlasovania	10,0	---	11.2	---	8.6	---
Ťažko povedať / odmietnutie odpovede / neviem	10.4	---	12.6	---	13.8	---

Predstav si, že si novinár a dnes si prvýkrát narazil na tento prieskum. Snažíš sa vybrať nadpis článku, ktorý nie je zavádzajúci a verne interpretuje prieskum. Ktoré nadpisy článku by boli vhodné? (6b)

Správne odpovede

1) „Úradujúcemu prezidentovi Zelenskému klesá popularita, nezvláda zjednotiť ukrajinský ľud ani v čase vojny. V októbri by ho volilo len 19,1% opýtaných!“

- **Nevhodný nadpis**
- vysvetlenie: Tento nadpis ignoruje fakt, že prieskum bol robený v roku 2021, takže pred vypuknutím vojny

2) „Nový prieskum: Napriek vojne je Zelenský stále najpopulárnejší medzi potenciálnymi kandidátmi na prezidenta!“

- **Nevhodný nadpis**
- vysvetlenie: To isté ako predošlý nadpis – nezohľadňuje čas konania prieskumu

3) „Zelenského podpora klesá, Tymošenkova stúpa. Sú Ukrajinci nostalgickí za „starými-dobrymi“ časmi?“

- **Nevhodný nadpis**
- vysvetlenie: To isté ako predošlé dva nadpisy

Správne odpovede (pokračovanie)

4) „Zelenský nebol pred začiatkom vojny na Ukrajine obzvlášť populárny prezident. Ako je možné, že napriek tomu dokázal zjednotiť národ?“

- **Vhodný nadpis**
- **vysvetlenie:** Tento nadpis korektne pracuje s tým, že ide o predvojnový prieskum. Momentálna dôveryhodnosť prezidenta Zelenského je medzi ukrajincami naozaj **oveľa vyššia**, takže sa autor pýta správnu otázku.

5) „Nedôveryhodný prieskum sa snaží zdiskreditovať Zelenského! Údajne by ho volilo len 19,1% opýtaných, národ ho pritom miluje. Ide o príklad informačnej vojny zo strany Ruska?“

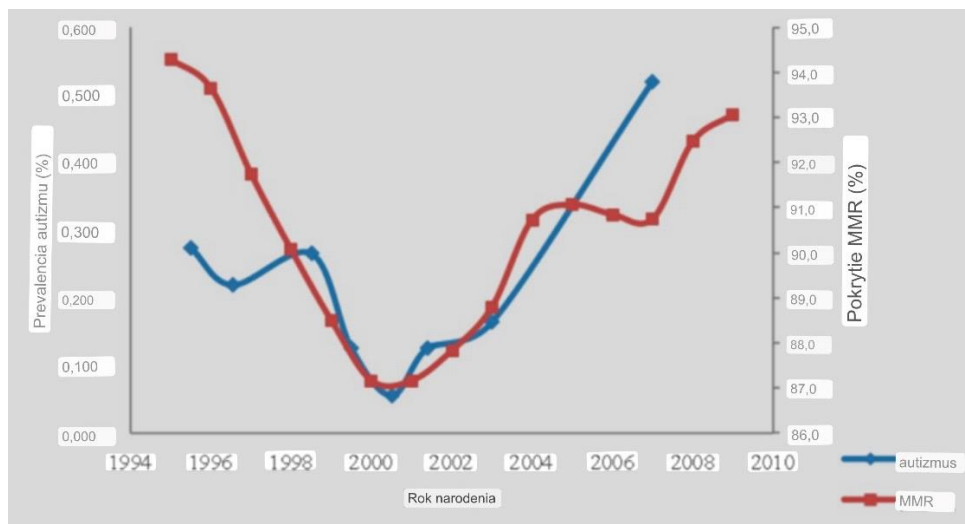
- **Nevhodný nadpis**
- **vysvetlenie:** Prieskum nie je nedôveryhodný, Kyjivský medzinárodný inštitút sociológie je uznávaná inštitúcia s dlhou tradíciou.

6) „Zelenský má veľkú šancu vyhrať ďalšie voľby. Aj pred vojnou by ho volilo 24,7% opýtaných, ďalších 13,8% je nerozhodnutých a môže ich presvedčiť na svoju stranu. S podporou 38,5% by sa určite dostal do druhého kola.“

- **Nevhodný nadpis**
- **vysvetlenie:** Tento nadpis zohľadňuje, že prieskum sa odohral pred vojnou. Avšak nekorektne sčítava percentá – 24,7% je vypočítaných zo základu 970 respondentov, ktorí sú už rozhodnutí, kdežto 13,8% je vypočítaných zo základu všetkých 2000 respondentov.

11) Interpretácia grafu

V jednej štúdii sa nachádza graf, ktorý poukazuje na súvislosť medzi očkovaním MMR a autizmom.

Správna odpoveď

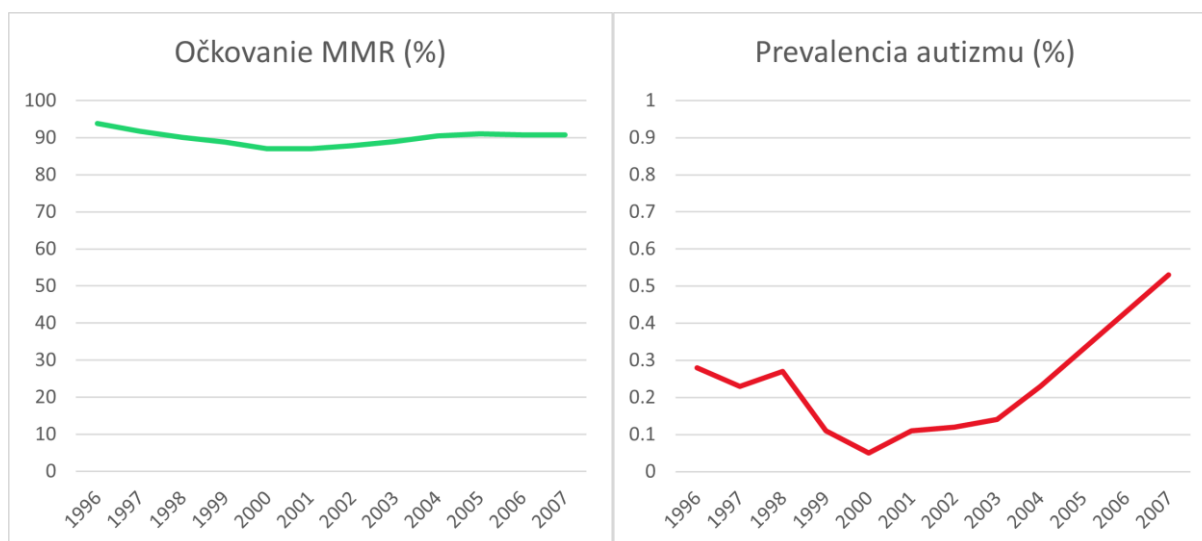
Zhodnoť spôsob, akým sú dáta vizualizované. (1b)

- a) – Výber vizualizácie je vhodný, nenavádza čitateľa k nesprávnym záverom.
b) Vizualizácia je po formálnej stránke v poriadku, ale navádza čitateľa k nesprávnym záverom, takže je manipulatívna.
 c) – Vizualizácia je nesprávna, lebo v grafe chýba označenie mierky a jednotky.

Zdôvodni svoju odpoveď. (3b)

Správna odpoveď

Grafy s dvoma osami Y sa používajú hlavne na zobrazenie dvoch rôznych radov údajov, pričom ich hlavným cieľom je porovnávať dva trendy navzájom. Aj keď sa na prvý pohľad môže zdať, že dva trendy, ktoré tento graf opisuje spolu úzko súvisia, nie je tomu tak. Tento nesprávny dojem je spôsobený veľkými rozdielmi v mierkach na každej osi, nie ich skutočným vzťahom. Zatiaľ čo ľavá os (reprezentujúca prevalencia autizmu) má rozpätie od 0% do 0.6%, pravá os (reprezentujúca pokrytie MMR – očkovanie) má úplne iné rozmedzie – od 86% do 95%. Pomer týchto dvoch mierok sa radikálne líši a zavádza čitateľov o vzťahu medzi dvoma radmi údajov. Navyše, keďže mierka naľavo začína nulou a mierka napravo nie, tak relatívne rozdiely v posunoch budú záťažovo posunutá mierka sa snaží navodiť dojem, akoby existoval (kauzálny) vzťah medzi očkovaním a autizmom, čo ale nie je pravda. Napríklad: keď sa bližšie zameriame na dáta zistíme, že v skutočnosti bol výskyt autizmu do roku 2007 zhruba dvojnásobný, zatiaľ čo pokrytie MMR zostalo do značnej miery stabilné.

Keď oba grafy začínajú od nuly, lepšie vidno skutočné relatívne rozdiely.

Hodnotenie:

Dôležité v tejto úlohe bolo všimnúť si rôzne mierky oboch osí a identifikovať zámer autorov tohoto grafu – zmanipulovať vizualizáciu dát tak, aby navodzovala dojem, že existuje priamy vzťah medzi očkovaním a autizmom.

3b za zdôvodnenie, ktoré správne identifikovalo, že problematickou časťou grafu je rôzne rozpätie mierok. Takáto odpoveď obsahovala aj rozvinuté vysvetlenie a poukázala na manipulatívny charakter grafu, ako aj zámer autorov navodiť dojem priameho vzťahu medzi popisovanými trendami. Táto odpoveď taktiež spomenula, ako sa reálne dáta líšia od dojmu, ktorý sa graf snaží navodiť.

2b za zdôvodnenie, že problematickou časťou grafu je rôzne rozpätie mierok. Táto odpoveď ale nešla vo svojej analýze hlbšie a neidentifikovala (alebo len veľmi slabo identifikovala) zámer autorov navodiť dojem, že autizmus a očkovanie majú medzi sebou priamy vzťah. Takáto odpoveď nespomenula, ako sa reálne dáta líšia od dojmu, ktorý sa graf snaží navodiť.

1b za odpovede, kde súťažiaci správne určil, že graf je manipulatívny, no ponúkol len slabé, zmätočné alebo nerozvinuté zdôvodnenie.

Zdroj: [Pôvodná štúdia](#), str. 63

12) Interpretácia grafu

Prezrite si graf, ktorý porovnáva náklady na vysokoškolské štúdium v USA a priemerné ročné zárobky po skončení vysokej školy.

Správne odpovede

1) Vyplýva z tohoto grafu, že v USA medzi rokmi 1970 a 2010 zdraželo vzdelávanie približne dvojnásobne? (0,5b)

- a) áno
- b) ~~nie~~

Správne odpovede (pokračovanie)

2) Vyplýva z tohoto grafu, že v USA rastú náklady na vysokú školu rýchlejšie ako príjmy človeka s vysokoškolským titulom? (1b)

- a) **áno**
b) ~~nie~~

3) Vyplýva z tohoto grafu, že v USA sa finančne neoplatí študovať na vysokej škole? (1b)

- a) ~~Áno~~
b) **Nie**

Zdôvodni svoju odpoveď. (3b)

Správna odpoveď

Síce vzdelávanie medzi rokmi 1964 a 2010 výrazne zdraželo, z tohto grafu nevieme nutne povedať, že sa investícia do vysokoškolského vzdelania neoplatí. Prvým veľkým problémom je, že tento graf neberie do úvahy plynutie času – z dlhodobého hľadiska vie vysokoškolsky vzdelaný človek zarobiť oveľa viac peňazí ako minie na získanie vzdelania, aj keď graf navádza opačný dojem.

Graf opisuje priemerný *ročný príjem*, ktorý môže absolvent vysokej školy očakávať. Ten sa v roku 2010 vyšplhal na približne 45 000. Tento údaj je ročný údaj, čiže popisuje peniaze, ktoré jednotlivec zarobí za jeden kalendárny rok. Počas priemerného pracovného života (povedzme cca 43 rokov) to znamená príjem $45\,000 \$ \cdot 43 = 1\,935\,000 \$$ (pre uľahčenie výpočtov nepočítame s infláciou ani potenciálnym nárastom platu). Aj keď je vysokoškolské vzdelanie je drahé (95 000 \$), tak stále po odčítaní tohoto čísla dostane priemerný americký absolvent vysokej školy čistý zárobok 1 840 000 USD.

Avšak stále nevieme povedať, či sa nám investícia do vzdelania oplatí. Na vyvodenie takéhoto záveru *potrebujeme poznať rozdiel toho, koľko priemerne zarába univerzitne vzdelaný človek a koľko priemerne zarobí človek bez vysokoškolského vzdelania*. Túto informáciu nám však graf neponúka – nevieme o koľko menej (alebo viac) by jednotlivec dokázal za svoj život zarobiť, keby nešiel na vysokú školu. Treba si ale uvedomiť, že vysoká škola nie len finančná strata, ale dá sa predpokladať, že vo veľa odvetviach je aj kompetetívnu výhodou, ktorá môže dostať absolventa na lepšie platenú pozíciu. Ale bez toho, aby sme mali bližšie dáta o ľuďoch, ktorí absolventmi vysokej školy nie sú, sa záver, že sa nám neoplatí vysokoškolské vzdelanie, z tohoto grafu nedá vyvodiť.

Hodnotenie:

Dôležité v tejto úlohe bolo všimnúť si, že na to, aby sme vedeli odpovedať na stanovenú otázku, potrebujeme poznať ďalšiu premennú – ročné zárobky človeka bez vysokoškolského vzdelania.

3b za zdôvodnenie, ktoré správne identifikovalo, že graf nespomína ročné zárobky človeka bez vysokoškolského vzdelania, bez ktorého nevieme vyvodiť požadovaný

záver. Odpoveď taktiež správne identifikovala aj nesprávne chápanie časového hľadiska, resp. že finančná návratnosť vzdelávania je komplexnejšia a oveľa menej statická, než sa z prvého pohľadu na graf môže zdať. Takéto odpovede boli kvalitne vysvetlené a prehľadné.

2b za odpovede, ktoré identifikovali aspoň jeden z dvoch možných problémov: buď to, že chýba údaj o priemerných zárobkoch ľudí bez vysokoškolského titulu, alebo že priemerné zárobky sú ročné.

1b za odpovede, kde súťažiaci správne určil, že z grafu nevyplýva záver, že sa nám neoplatí na vysokej škole študovať, no ponúkol len slabé, zmätočné alebo nerozvinuté zdôvodnenie.

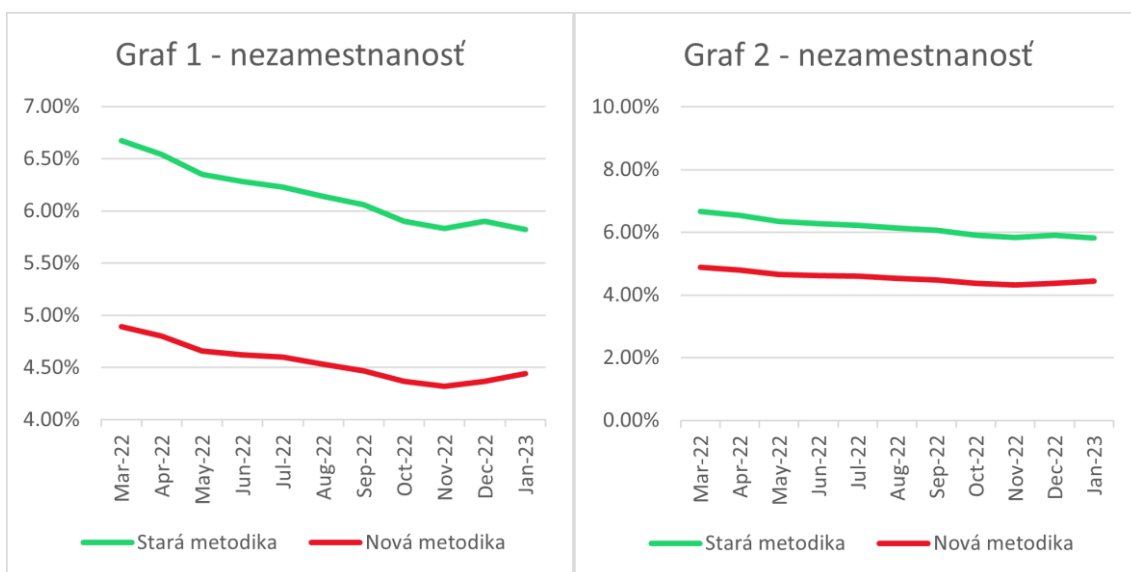
Zdroj: [Statisticshowto.com](https://www.statisticshowto.com)

13) Porovnanie dvoch grafov

Od januára 2023 začalo ministerstvo práce používať inú metodiku na výpočet percenta nezamestnanosti:

Rezort práce, sociálnych vecí a rodiny začal oficiálne používať nový ukazovateľ nezamestnanosti

Nasledujúce dva grafy zachytávajú rovnaké dáta o medzimesačnom vývoji nezamestnanosti na Slovensku od marca 2022 do januára 2023. V grafoch sú vyobrazené dáta vypočítané na základe starej aj novej metodiky.

Autor grafu 1 sa rozhodol začať vertikálnu os od 4%, zatiaľ čo autor grafu 2 začal od 0% rokov.

Správna odpoveď

Ktorý autor sa rozhodol správne, ak je jeho cieľom poskytnúť čo najviac informácií o rozdieloch v dátach o nezamestnanosti, ktoré vznikajú kvôli používaniu novej metodiky? (1b)

- a) Graf 1 je vhodnejší
- b) Graf 2 je vhodnejší

Vysvetlenie:

Graf 1 je vhodnejší, lebo používa užšiu škálu na vertikálnej osi (4-7% namiesto 0-10%). Vďaka tomu je lepšie vidieť relatívne rozdiely medzi starou a novou metodikou.

Je pravda, že graf 1 nezačína od 0%, čo môže vizuálne zväčšiť rozdiely medzi starou a novou metodikou. Tým sa vytvára priestor na manipulatívnu interpretáciu grafu 1. Avšak vertikálna os je jasne označená, že začína od 4%, takže nejde o *a priori* zavádzajúci graf.

Porovnaj vývoj nezamestnanosti medzi decembrom 2022 a januárom 2023. Vlastnými slovami vysvetli, ako je možné, že podľa novej metodiky stúpla nezamestnanosť, zatiaľ čo podľa starej metodiky klesla. (3b)

Správna odpoveď

Z grafu 1 si vieme vyčítať, že medzi decembrom 2022 a januárom 2023 podľa starej metodiky klesla nezamestnanosť, zatiaľ čo podľa novej metodiky stúpla.

Stará metodika počítala nezamestnanosť na základe pomeru *disponibilných uchádzačov o zamestnanie (UoZ)* k celkovému *počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov*. Pod „disponibilný“ UoZ môžeme chápať pripravený na zamestnanie (ale bez práce). Ekonomicky aktívne obyvateľstvo je zložené z ľudí, ktorí môžu a chcú pracovať. To môže zahŕňať napr. aj dôchodcov, ktorí už nie sú v produktívnom veku, ale stále majú záujem pracovať.

Nová metodika počíta nezamestnanosť na základe pomeru *disponibilných UoZ v produktívnom veku* k celkovému počtu obyvateľov v produktívnom veku. Tým pádom sa do výpočtov vôbec nezahrňajú dôchodcovia, ktorí môžu a chcú pracovať. Naopak, sú zahrnutí ľudia v produktívnom veku, ktorí nie sú ekonomicky aktívni.

Jednoduché vysvetlenie rozdielov medzi metodikami v období december-január možno vysvetliť napríklad takto: Medzi decembrom a januárom sa znížil počet ľudí, ktorí chcú a môžu pracovať, ale nevedia si nájsť prácu. Naopak, zvýšil sa pomer obyvateľstva v produktívnom veku, ktorí nemajú prácu.

Hodnotenie:

Išlo o veľmi náročnú úlohu, takže hodnotitelia boli o čosi menej prísni.

3 body získala odpoveď, ktorá výborne vysvetlila, ako sa líši stará a nová metodika. Takáto odpoveď dokázala vlastnými slovami popísať, ako je možné, že nezamestnanosť podľa jednej metodiky klesla a podľa druhej stúpla. Odpoveď bola prehľadná a používala vlastné slová na vysvetlenie javov.

2 body získala odpoveď, ktorá dokázala uchopiť rozdiel medzi starou a novou metodikou a používala vlastné slová na vysvetlenie.

1 bod získali fakticky správne odpovede, ktoré ale nepreukázali, že súťažiaci pochopili rozdiel medzi metodikami. Takéto odpovede boli stručné alebo používali výhradne odborné slová zo stránky Ministerstva práce.

Spätná väzba a najčastejšie chyby:

Niektorí súťažiaci nepochopili zadanie úlohy a zameriavali sa na zdôvodnenie toho, ktorý z daných grafov je vhodnejší. To bolo zadanie v prvej kategórii, ale v druhej sme už vyžadovali niečo náročnejšie – vysvetliť, prečo daný rozdiel nastáva.

Veľa z tých odpovedí, ktoré aj pochopili zadanie, sa zamerali na tzv. granularitu dát, t. j. že nová metodika bude vykazovaná aj na úrovni obcí, nie len na úrovni okresov. To je síce pravda, ale nie je to priamo relevantné k otázke. Nešlo totiž o štatistickú chybu alebo nepresnosť – rozdiel medzi metodikami vyplýva v tom, že počítajú s úplne inými premennými.

Zdroj: [Denník E](#)

14) Definície – kauzalita a korelácia

Prirad' definície k nasledujúcim pojmom: (5b)

Správne odpovede

1) Popisuje vzťah medzi jednou udalosťou (príčinou) a druhou udalosťou (následkom), kde druhá udalosť je priamy dôsledok prvej. Napríklad, ak dáme vodu do mínusových teplôt (príčina), premení sa na ľad (následok).

- **Kauzalita**

2) Vzťah medzi dvoma premennými, kedy zmeny v jednej premennej sú spojené so zmenami v druhej premennej. Takýto vzťah môže vzniknúť náhodou alebo skrytou príčinou.

- **Korelácia**

3) Vzťah medzi dvoma premennými, kde keď jedna premenná rastie, druhá premenná klesá.

- **Negatívna korelácia**

4) Vzťah medzi dvoma premennými, kde keď jedna premenná rastie, druhá premenná tiež rastie.

- **Pozitívna korelácia**

5) Premenná, ktorá nie je okamžite viditeľná alebo zrejmalá, ale ktorá môže mať významný vplyv na vzťah medzi dvoma inými premennými. Napríklad, v korelácii medzi predajom zmrzliny a mierou kriminality môže byť skrytou príčinou teplota, pretože predaj zmrzliny a miera kriminality sa zvyčajne zvyšujú počas horúceho počasia.

- **Skrytá príčina**

15) Interpretácia rebríčka

Pozri si nasledujúci príspevok na Instagrame Slovenskej debatnej asociácie, ktorý sa odvoláva na každoročný rebríček najlepších škôl od INEKO:

Aký je vzťah medzi prítomnosťou debatného klubu a umiestnením školy v rebríčku? Je v tomto vzťahu založenie debatného klubu primárne príčinou alebo následkom dobrého výsledku školy? (1b)

Správna odpoveď

- Primárne príčinou = keď má škola debatný klub, zaradí sa medzi najlepšie na Slovensku. Toto sa deje, pretože debata učí kriticky myslieť. Túto zručnosť potom študenti využijú napríklad pri maturitných skúškach alebo pri vstupných testoch na vysoké školy.
- Primárne následkom = Na najlepších školách na Slovensku pravdepodobnejšie vzniknú debatné kluby. Toto môže byť spôsobené rôznymi vplyvmi; či už finančnými, časovými alebo jednoducho väčším záujmom zo strany žiakov a učiteľov.**

Vysvetlenie:

Do istej miery je určite prítomnosť debatného klubu na škole čiastočnou príčinou lepších výsledkov. Súťažná debata zdokonaľuje kritické myslenie, argumentačné schopnosti a rečnicke zručnosti. Všetky tieto vedomosti sú užitočné pri maturitných skúškach, ale aj pri prijímacích skúškach na vysoké školy alebo pri hľadaní práce.

Avšak debatný klub nie je *primárne* príčinou. Vzhľadom na to, že debatné kluby sa pravdepodobnejšie uchytiť na školách, kde sú aktívni žiaci a učitelia, tak skôr ide o primárne následok. Na školy, ktoré končia najvyššie v rebríčku INEKO, sa viac hlásia deti, ktoré majú aktívnych rodičov alebo dobré finančné zázemie. Zároveň, debatné kluby sú zväčša celkom malé, ide o jednotky až desiatky študentov. Tým pádom posun v rebríčku vďaka debate pravdepodobne nebude tak významný.

Prečítaj si úryvok zo stránky INEKO o tom, ako zostavujú rebríček škôl:

Aké kritéria sa brali do úvahy pri hodnotení škôl?

Hodnotenie školy je vypočítané [...] pri gymnáziách a SOŠ ide o externú časť a písomnú formu internej časti maturít, mimoriadne výsledky žiakov a nezamestnanosť absolventov, pričom mimoriadne výsledky žiakov sú v oboch prípadoch reprezentované objemom finančných prostriedkov pridelených školám na základe dosiahnutých mimoriadnych výsledkov žiakov vo vybraných súťažiach, predmetových olympiádach, medzinárodných projektoch a programoch (výber zostavuje ministerstvo školstva; nie sú zahrnuté platené súťaže organizované súkromnými firmami). Nezamestnanosť absolventov má v hodnotení pri SOŠ vyššiu váhu než v prípade gymnázií, pretože absolventi gymnázií zväčša pokračujú v štúdiu na vysokých školách. [...]

Čo hodnotenie odráža – je to úroveň výučby, úroveň žiakov, úroveň učiteľov?

Rebríčky komplexne nehodnotia kvalitu školy, ale informujú o výsledkoch žiakov. Tieto výsledky nezohľadňujú rozdiely medzi žiakmi jednotlivých škôl spôsobené inými faktormi, než je vzdelávací proces (napríklad rozdiely v sociálnom zázemí) a nemerajú ani pridanú hodnotu školy, čiže to, aké zručnosti a vedomosti škola v danom období odovzdala svojim žiakom. ...

Celé znenie textu si môžeš pozrieť tu: <https://skoly.ineko.sk/metodika/>

Na základe textu zhodnot', ktoré tvrdenia vyplývajú z textu (4b):

Správne odpovede

1) „Úspech študentov v Anglickej olympiáde zlepší hodnotenie školy.“

- **Vyplyva**
- vysvetlenie: Anglická olympiáda sa ráta medzi predmetové súťaže, ktoré nie sú organizované súkromnými firmami, takže úspech študentov zlepší hodnotenie školy.

2) „Školy, ktoré prijímajú málo žiakov zo sociálne znevýhodneného zázemia, majú vyššiu šancu získať vysoké skóre v rebríčku INEKO.“

- **Vyplyva**
- vysvetlenie: V texte sa uvádza, že „výsledky nezohľadňujú rozdiely medzi žiakmi jednotlivých škôl spôsobené inými faktormi, než je vzdelávací proces (napríklad rozdiely v sociálnom zázemí) a nemerajú ani pridanú hodnotu školy“. Rebríček INEKO teda nemeria relatívne posuny žiakov, ale porovnáva absolútne výsledky. A keďže deti zo sociálne znevýhodneného prostredia čelia väčším bariéram pri vzdelávaní, je pre nich náročnejšie dosiahnuť lepší absolútny výsledok, aj keď urobia relatívne väčší posun.

3) „Na školách s vyšším skóre sú kvalitnejší a aktívnejší učitelia, ktorí dokážu študentov naučiť viac.“

- **Nevyplyva**
- vysvetlenie: Nie je to pravdivé tvrdenie z podobných dôvodov ako predošlé tvrdenie. Aktívni a kvalitní učitelia môžu pôsobiť na školách, kam chodia deti, ktoré mali posunutú štartovaciu líniu vo svoj neprospech. Aj keď učiteľ posunie týchto žiakov veľmi dopredu, stále nemusia dosiahnuť lepšie výsledky ako žiaci z privilegovaných elitných škôl.

4) „Ak sa žiak dostane na prestížnu zahraničnú vysokú školu, prispeje to k zlepšeniu hodnotenia jeho strednej školy v rebríčku INEKO.“

- **Nevyplyva**
- vysvetlenie: Na túto úlohu bolo potrebné navštíviť stránku INEKO, nestačil úryvok priamo v úlohe. Pri vysokých školách rebríček zohľadňuje „podiel absolventov prijatých na vysoké školy v SR“ a „úspešnosť prijímania na vysoké školy v SR“. Tým pádom sa zahraničné univerzity do rebríčka nepočítajú.

Zdroje:

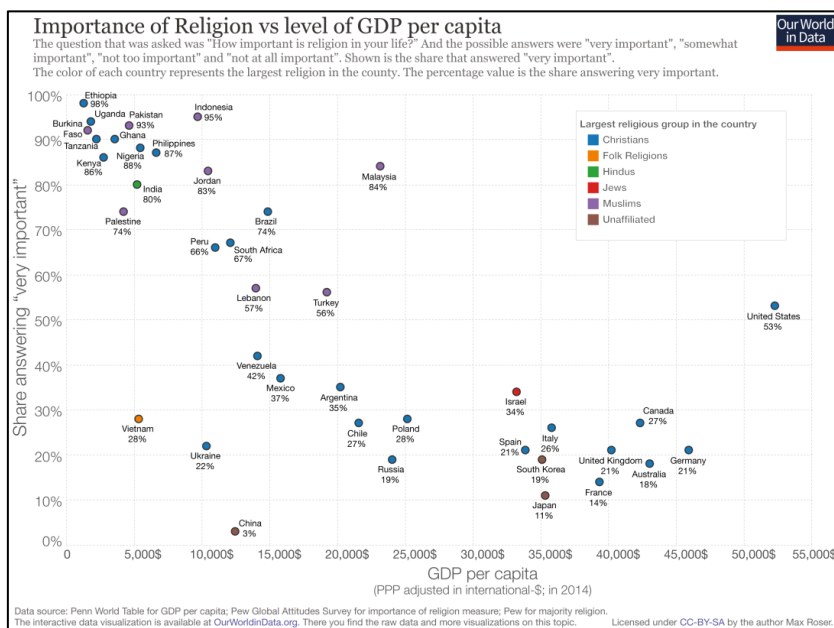
[Instagramový príspevok SDA](#)

[Metodika INEKO](#)

16) Korelačné diagramy

Na obrázkoch nižšie vidíš tzv. korelačné diagramy („scatterplot“). Korelačný diagram je vizualizácia, ktorá ukazuje, ako sú dve premenné spojené alebo vzájomne ovplyvňujú jedna druhú.

A) Na diagrame je zobrazený vzťah medzi dôležitosťou náboženstva pre obyvateľstvo (os Y) a HDP na obyvateľa (os X). Každá bodka predstavuje jednu krajinu.

Správna odpoveď

Aký vzťah medzi týmito dvoma javmi vyplýva z diagramu? (1,5b)

- a) Dôležitosť náboženstva pozitívne koreluje s HDP na obyvateľa
- b) Dôležitosť náboženstva negatívne koreluje s HDP na obyvateľa**
- c) Medzi dôležitosťou náboženstva a HDP na obyvateľa neexistuje korelácia

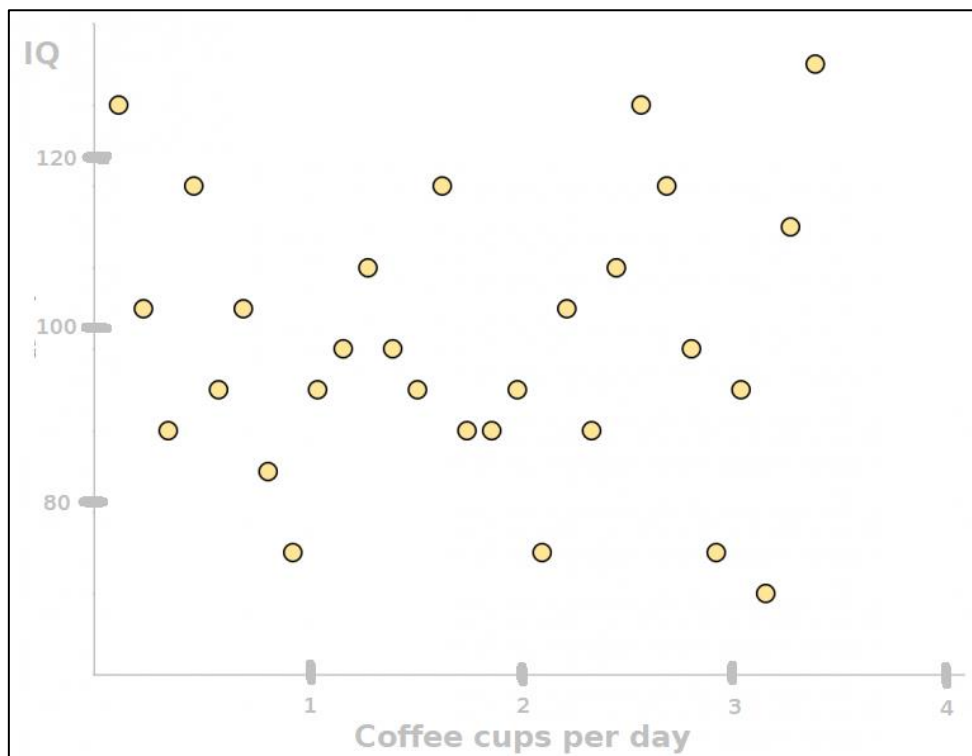
Vysvetlenie:

Ide o negatívnu koreláciu, t. j. keď je vyššie HDP, je pravdepodobné, že pre menšie percento obyvateľstva bude dôležité náboženstvo. Avšak z tohto diagramu sa nedá vyčítať, či menšia dôležitosť náboženstva prospieva rastu HDP, alebo naopak rast HDP vedie k menej veriacej populácii.

Jednotlivé bodky predstavujú krajiny – čím vyššie v grafe sa nachádzajú, tým väčšie percento populácie označilo náboženstvo za veľmi dôležité v ich živote. A čím viac napravo v grafe sú, tým majú vyššie HDP na obyvateľa. Keďže v ľavom dolnom rohu je málo bodiek, znamená to, že veľmi chudobné krajiny zväčša nie sú ateistické. Naopak, pravý horný roh diagramu je celkom prázdny, lebo väčšina bohatých krajín nepovažuje náboženstvo za veľmi dôležité (s výnimkou niektorých krajín, ako napríklad USA).

Zdroj: [Slow Reveal Graphs](#)

B) Na diagrame je zobrazený vzťah medzi konzumáciou kávy (os X) a levelom IQ (os Y). Každá bodka predstavuje jedného účastníka štúdie.

Správna odpoveď

Aký vzťah medzi týmito dvoma javmi vyplýva z diagramu? (1,5b)

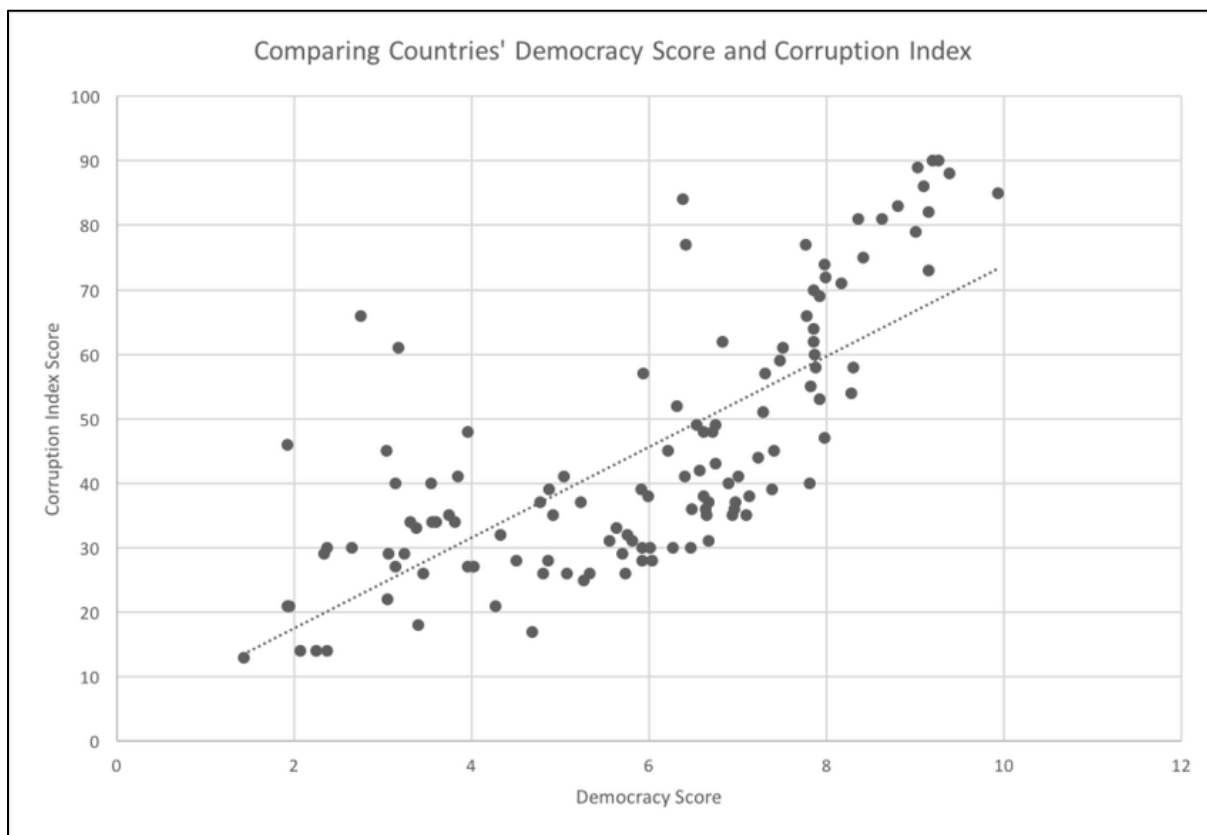
- a) IQ pozitívne koreluje s pitím kávy
- b) IQ negatívne koreluje s pitím kávy
- c) **Medzi IQ a pitím kávy neexistuje korelácia**

Vysvetlenie:

Z diagramu vyplýva, že medzi týmito dvoma premennými neexistuje korelačný vzťah. Bodky reprezentujúce respondentov sú náhodne roztrúsené po diagrame.

Zdroj: [Statology](#)

C) Na diagrame je zobrazený vzťah medzi demokraciou (os X) a korupciou (os Y). Každá bodka predstavuje jednu krajinu. Index korupcie 0 znamená najvyššiu mieru korupcie, index 100 znamená najnižšiu mieru korupcie.

Správna odpoveď

Aký vzťah medzi týmito dvoma javmi vyplýva z diagramu? (1,5b)

- a) Demokracia pozitívne koreluje s vyššou korupciou
- b) Demokracia negatívne koreluje s vyššou korupciou**
- c) Medzi demokraciou a vyššou korupciou neexistuje korelácia

Vysvetlenie:

Napriek tomu, že trend je opačný oproti prvému korelačnému diagramu (t. j. ľavý horný a pravý dolný roh sú prázdne), ide taktiež o negatívnu koreláciu. To znamená, že s rastúcou kvalitou demokracie klesá korupcia v krajine.

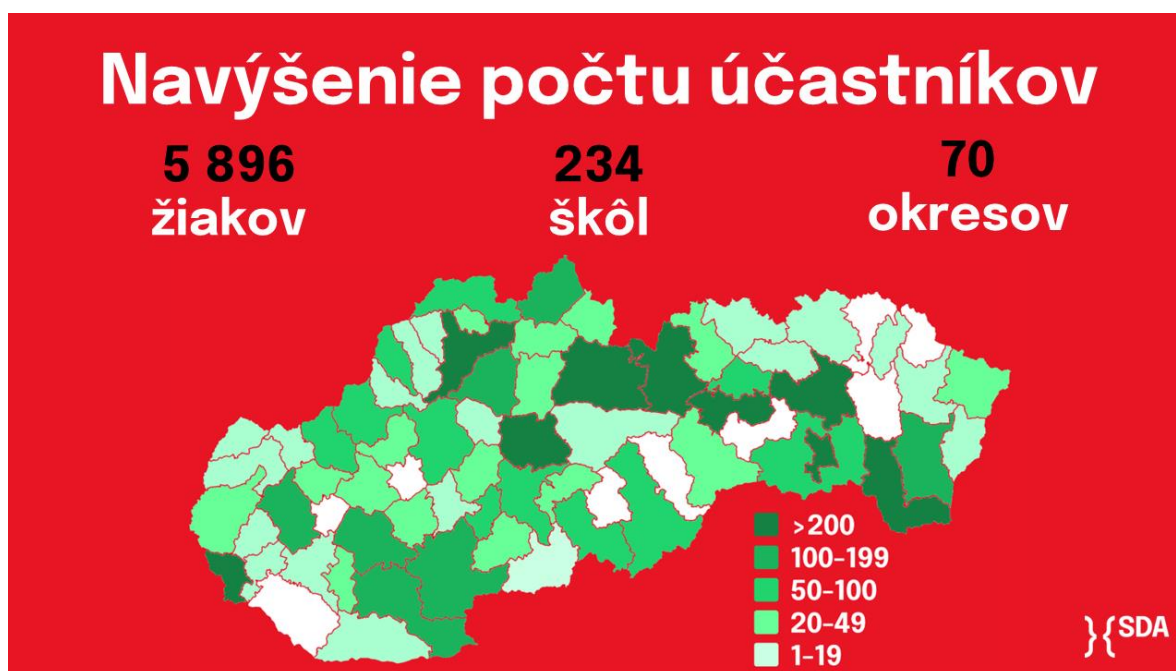
„Chyták“ spočíva v tom, ako sa počíta index korupcie. V zadaní sa uvádza, že 0 znamená najviac korupcie a 100 najmenej korupcie, čo nie je úplne intuitívne. Diagram teda ukazuje fakt, že krajiny s kvalitnejšou demokraciou dosahujú v priemere vyššie skóre indexu korupcie – a tým pádom je v krajine korupcie *menej*.

V strede diagramu sa nachádza čiara zvaná „trendová línia“. Trendová línia sa v korelačnom diagrame nemusí nachádzať, ale zvyšuje jeho čitateľnosť.

Zdroj: [ResearchGate](#)

17) Interpretácia mapy

Pozri si túto mapu o geografickom rozložení žiakov, ktorí sa registrovali na školské kolo OKM.

Na základe tejto mapy vyhodnoť, ktoré tvrdenia s istotou vyplývajú z dostupných informácií. Kludne si pomôž externými zdrojmi. (4b)

Správna odpoveď

1) „OKM sa zúčastnilo viac študentov z Liptova ako z Gemeru.“

- **pravda**
- **Odôvodnenie:** Toto tvrdenie určite vyplýva z mapy, ale vyžaduje si buď širšiu znalosť okresov a historických regiónov Slovenska, alebo vyhľadávanie informácií na internete. Za okresy, ktoré spadajú do historického regiónu Gemer, možno považovať určite Rimavskú Sobotu a Lučenec, taktiež Rožňavu a možno aj Poltár. Rimavská Sobotka mala 50-100 účastníkov, Rožňava 20-49 a zvyšné okresy 0. Takže aj prinajlepšom sa na Gemeri zúčastnilo OKM maximálne 149 súťažiacich, zatiaľ čo okres Liptovský Mikuláš mal nad 200 súťažiacich.

2) „Okresy, ktoré majú tmavozelenú farbu, majú najvyššie percento študentov, ktorí sa registrovali do OKM.“

- **nepravda / nedostatok informácií**
- **Odôvodnenie:** Toto na základe dostupných informácií nevieme označiť ako pravdivé. Mapa ponúka informácie len o absolútnom počte registrovaných študentov. Nevieme, aké percento študentov sa prihlásilo z daného okresu. Tieto údaje sa môžu líšiť, keďže okresy majú rozdielnu veľkosť populácie.

Správna odpoveď (pokračovanie)

3) „V okresoch, kde sa vyšší počet populácie hlási k rusínskej národnosti, je menší záujem o OKM. Medzi prítomnosťou Rusínov a záujmom o OKM je teda kauzálny vzťah.“

- **nepravda / nedostatok informácií**
- **Odôvodnenie:** Na zodpovedanie tejto otázky bola potrebná znalosť toho, v ktorých regiónoch sa koncentrujú Rusíni, resp. bolo potrebné si vyhľadať tieto informácie. Je pravda, že Rusíni žijú prevažne v severovýchodnom cípe Slovenska, kde je mapa najviac biela alebo bledozelená, takže o OKM nebol veľký záujem. Avšak toto tvrdenie je nepravdivé, lebo medzi javmi neexistuje kauzálny vzťah. To, že niekto má rusínsku etnickú príslušnosť, nespôsobuje, že sa nezúčastní OKM.

4) „V okresoch, kde sa vyšší počet populácie hlási k rusínskej národnosti, je menší záujem o OKM. Takže prítomnosť Rusínov negatívne koreluje so záujmom o OKM.“

- **pravda**
- **Odôvodnenie:** Oproti predošlému tvrdeniu, tu nejde o kauzálny, ale o korelačný vzťah. Premenné „prítomnosť Rusínov“ a „záujem o OKM“ spolu súvisia, ale ich vzťah nie je jasný. Najpravdepodobnejšie je, že ide o akúsi skrytú príčinu, kvôli ktorej v regiónoch na severovýchode Slovenska nie je veľký záujem o OKM.

18) Logické chyby v praxi

Prečítaj si nasledujúci status a urči, aké logické chyby sa v ňom nachádzajú. Môže byť nula správnych odpovedí, ale aj viac ako jedna. (3b)

Barbara Sabová
včera · 🌐

Musíme si vybrať kam chceme patriť – východ alebo západ. Či chceme, či nie, stredná cesta neexistuje. Nečakajte mosty ani neutralitu, je to buď alebo. Politici, ktorí vám hovoria niečo iné, vám klamú. Tu som si pre vás pripravil malú pomôcku, nech vidíte, ako to skutočne je:

ZÁPAD	VÝCHOD
Liberalná demokracia	Autokratické režimy až po rôzne formy diktatúry
Kapitalizmus/trhové hospodárstvo zabezpečujúce prosperitu a ekonomické príležitosti pre široké vrstvy obyvateľstva	Oligarchický model so silnými centrálnymi zásahmi zabezpečujúci prosperitu len pre privilegovanú skupinu napojenú na režim
Otvorená spoločnosť/mimovládne organizácie/občianska angažovanosť	Limitované/potláčané občianske práva/neexistujúca efektívna občianska spoločnosť, resp. totálna štátna kontrola
Slobodné médiá	Štátom regulované/kontrolované médiá
Integrácia v jadre Európskej únie a NATO / strategická stabilita	Existencia na geopolitickej periférii, v „šedšej zóne“, geopolitická neistota
Vláda zákona, ľudské práva, garantovaná právna istota	Autokratický „zdroj práva“, právna neistota, obmedzené slobody
Práva menšín (politických, etnických, sexuálnych, atď.) garantované inštitucionálne a právne	Právna neistota, menšiny závislé od „dobrej vôle“ režimu
Politická moc rozdelená / rovnováha moci / existujúce mechanizmy a inštitúcie kontroly politickej moci	Neexistujúce (alebo len formálne existujúce) inštitucionálne/právne mechanizmy kontroly politickej moci
Kooperatívna a integrujúca spoločnosť	Rozdelená spoločnosť – hľadanie verejného nepriateľa (médiá, mimovládky, menšiny, migranti, atď.)
Slobodné voľby / striedanie politickej moci	Žiadne voľby alebo len formálne voľby formálne potvrdzujúce „legitimitu“ režimu
Otvorená, voľná politická súťaž	Byzantský, uzavretý systém moci

👍 Like
💬 Comment
➦ Share

👍❤️ Martina a 653 ďalších

😊
📷
GIF
🗨️

Správne odpovede

- a) – Slamenný panák
- b) Falošná dilema**
- c) – Klzký svah
- d) – Vox populi
- e) – Údený Sted'
- f) Generalizácia**
- g) – Apel na autoritu
- h) Čierno-biely svet**

Vysvetlenie

Falošná dilema

Táto logická chyba redukuje možné východiská argumentu na „bud'-alebo“ situáciu. Chyba je založená na skrytom predpoklade, že existujú len dve možné cesty. Tým sa však popiera celá škála možných riešení a východísk, ktoré existujú niekde medzi dvoma popisovanými extrémami. Celý status je vedený v štýle falošnej dilemy. Najviac viditeľne sa autor dopúšťa tejto chyby v úvode statusu, kde hovorí o nutnosti výberu medzi dvomi alternatívami. Tých alternatív je, samozrejme, viac, ale keby aj nebolo, tieto alternatívy nemusia byť tak veľmi radikálne.

Generalizácia

Ide o logickú chybu, keď na základe jedného príkladu vydedukujeme všeobecný princíp – zovšeobecnenie. Tejto chyby sa autor výroku dopúšťa v situáciách, kedy má silnú osobnú preferenciu a snaží sa teda všetky benefity jednej názorovej strany aplikovať na každú vec, o ktorej sa diskutuje. A naopak, všetky negatíva pripisuje druhej názorovej strane. Nie všetky krajiny na „západe“ ochraňujú práva menšín alebo majú vyváženú politickú súťaž, hlavne v posledných rokoch, kedy pozorujeme nárast populizmu a nacionalizmu v krajinách západnej Európy.

Čierno-biely svet

Toto bol takzvaný chyták. Čierno-biely svet je len iný názov pre falošnú dilemu.

Zdroje:

Nemčok a spol. (2014), Debatná príručka pre stredoškolské kluby

Gažovič a Markoš (2017), Kritické myslenie

[Status](#), ktorým bola úloha inšpirovaná

19) Predpoklady

Predpoklad je niečo, čo často považujeme za samozrejmosť. Ľudia robia veľa predpokladov, ktoré sú často nesprávne. Schopnosť vedieť takéto chyby identifikovať je kľúčovým aspektom kritického uvažovania.

Rozhodnite sa, či sú nasledovné predpoklady vyvedené z výrokov správne. (3b)

Jednou z najväčších hrozieb alkoholu je, že spočiatku pôsobí na človeka príjemne: zvyšuje jeho sebavedomie, prináša pozitívne príjemné pocity, a dokonca dokáže znížiť úzkosť a depresiu. Keďže si mnoho ľudí neuvedomuje svoje hranice, toto množstvo sa ľahko a často prekračuje. Ak ku takémuto prekračovaniu dochádza častejšie, začne v človeku vznikať naliehavá potreba ďalšieho pitia, ktoré môžu rýchlo smerovať až k rozvinutiu závislosti. Liečba takejto závislosti, alkoholizmu, je náročná. Často vyžaduje terapiu alebo hospitalizáciu na psychiatrickom oddelení. Je dôležité si uvedomiť, že alkoholizmus sa nikdy nedá definitívne vyliečiť. Aj napriek tomu, že človek môže byť „vyliečený alkoholik“ a teda triezvy, takéto „vyliečenie“ si vyžaduje, aby sa človek vyhýbal alkoholu po zvyšok svojho života. Existuje mnoho príznakov alkoholizmu, pretože ovplyvňuje rôznych ľudí rôzne. Každopádne, medzi časté príznaky patria napríklad extrémne zmeny nálad, hnev a úzkosť.

Správne odpovede

1) Predpoklad: Alkoholizmus je choroba.

- **áno**

odôvodnenie: Text hovorí o alkoholizme ako o závislosti, spomína hospitalizáciu a potrebu liečiť sa. Kvôli týmto výrazom je správne predpokladať, že alkoholizmus je choroba.

2) Predpoklad: Alkoholizmus sa dá liečiť.

- **áno**

- odôvodnenie: Text hovorí, že sa alkoholizmus nedá úplne vyliečiť, ale spomína mnohé spôsoby liečby. Liečba je v tomto význame chápaná ako proces a vyliečenie ako stav. Terapia, hospitalizácia a abstinencia by mali byť schopné potlačiť príznaky alkoholizmu, a preto je správne predpokladať, že alkoholizmus sa dá liečiť.

3) Predpoklad: Alkoholizmus je spôsobenými duševnými problémami (ako je napríklad depresia), ktoré vylieči terapia.

- **nie**

- odôvodnenie: Text síce hovorí o tom, že alkohol môže pomôcť človeku navodiť príjemné pocity, a tým pádom mu dokáže do istej miery „pomôcť“ s depresiou. Takže by bolo správne predpokladať, že alkoholizmus môže byť v niektorých momentoch spôsobený depresiou, ale nevieme predpokladať, že je tomu tak vo všetkých prípadoch. Taktiež by bolo nesprávne predpokladať, že ak vyliečime depresiu (ktorá potenciálne viedla k alkoholizmu), vyliečime alkoholizmus samotný. Predsa ako hovorí text, alkoholizmus sa nedá definitívne vyliečiť.

Rozhodnite sa, či sú nasledovné predpoklady vyvedené z výrokov správne. (3b)

Marek je najobľúbenejším pekárom v meste Skalica, pravdepodobne kvôli tomu, že v meste pôsobí najdlhšie. Zvyčajne za deň dokáže napečiť 25 trdelníkov. Skalický trdelník má tvar dutého valca ale mnohým pripomína skôr komín. Spôsob pečenia je na prípravu pomerne náročný - požadovaný tvar a chuť je možné dosiahnuť len neustálym otáčaním a občasným pomastením v sálavom teple z pripravenej pahreby alebo žiariča, ktoré dodáva výrobku špecifickú vôňu a chuť. Marek si zľahčuje prácu a namiesto tradičného Skalického trdelníka pečie podľa Rumunského receptu, ktorý nepotrebuje také dôkladné otáčanie. Minulý týždeň mu ale na nešťastie počas dňa zavolala manželka, že ich pes je chorý, takže musel z práce odísť pred tým, ako stihol dokončiť všetku prácu. Budúci rok chce už ísť do dôchodku, ale pekárňu nemá v pláne zavrieť. Chce ju nechať svojmu synovi Michalovi, ktorý ale aktuálne žije v inom meste.

Správne odpovede

- 1) Predpoklad: Niektoré dni Marek napečie menej ako 25 trdelníkov.
 - **Áno**
 - **Odôvodnenie:** Text hovorí o tom, ako Marek zvyčajne napečie 25 trdelníkov. Slovíčko *zvyčajne* by malo byť dostatočným indikátorom toho, že číslo 25 nie je záväzné. Text ponúka ešte jednu indicu, že niektoré dni sa Marekovi stane, že napečie menej trdelníkov - incident s chorým psom. Marek po telefonáte s manželkou odišiel z práce *pred tým, ako stihol dokončiť všetku prácu*, teda pravdepodobne pred tým, ako dopiekol 25 trdelníkov. Predpoklad, je preto správny.

- 2) Predpoklad: Existuje niekoľko typov trdelníkov.
 - **Áno**
 - **Odôvodnenie:** Text okrem tradičného Sklaického trdelníka spomína aj Rumunský recept, ktorým sa dá ten Skalický nahradiť. Z takéhoto tvrdenia sa teda dá vytvoriť predpoklad, že existuje viac ako jeden typ trdelníka, sú minimálne dva. A keďže slovo niekoľko nie je striktno matematicky určené (stačí ak $x > 1$), tento predpoklad vieme považovať za správny.

- 3) Predpoklad: Marek býva v Skalici.
 - **Nie**
 - **Odôvodnenie:** Text síce hovorí o tom, že Marek je najobľúbenejším Skalickým pekárom ale nikde hlbšie sa nevenje tomu, kde Marek žije. Marek pracuje v Skalici, ale na to v nej nutne nemusí žiť. Môže žiť niekde v okolí a do práce každé ráno dochádzať. Predpokladať, že Marek žije v Skalici je na základe ponúknutého textu urýchlené a teda nesprávne.

20) Závery

Prečítaj si zhrnutie štúdie, ktorá je vymyslená pre účely tejto úlohy.

Nová štúdia dokazuje, že skóre v testoch kognitívnych schopností úzko súvisí s úspechom v zamestnaní – toto zistenie je prelomové. Medzi kognitívne testy patria aj testy testujúce kritické myslenie ako aj testy zameriavajúce sa na hodnotenie finančnej gramotnosti. Autori štúdie z poprednej Americkéj univerzity tvrdia, že pridaná hodnota týchto testov spočíva v tom, že dokážu odhaliť silné a slabé stránky osobnosti jednotlivca. Toto dáva potenciálnemu zamestnávateľovi možnosť zhodnotiť, či testovaná osoba bude vyhovovať danej pracovnej pozícii. Okrem toho tieto testy dokážu odhaliť aj rozsah, v akom sa jednotlivec pravdepodobne bude v budúcnosti rozvíjať. Takto dokáže zamestnávateľ predpovedať rast jednotlivých osôb vo svojej firme, čo mu taktiež dokáže dopomôcť k efektívnejšiemu výberu zamestnancov. Už aktuálne sú testy využívané pri pracovných pohovoroch v finančnom a právnom sektore.

Je možné vyvodit' nasledovné závery z tejto štúdie? (3b)

Správne odpovede

1) Záver: V súčasnosti profesionálni psychológovia využívajú testy kritického myslenia častejšie ako v minulosti.

- a) – Pravdivý
- b) – Nepravdivý
- c) – Nepostačujúce informácie**

Odôvodnenie: Tento záver sa nedá s istotou vyvodit' z textu, ktorý máme k dispozícii. Práca profesionálnych psychológov nebola v článku nikde spomenutá a taktiež sa autori nevyjadrovali k frekvencii používania týchto testov – nevieme určiť kedy sa používali najviac a kedy zas najmenej. Na vyvodenie požadovaného záveru by sme potrebovali viac informácií.

2) Záver: Táto štúdia je prvá, ktorá k takémuto záveru prišla.

- a) Pravdivý**
- b) – Nepravdivý
- e) – Nepostačujúce informácie

Odôvodnenie: Aj napriek tomu, že v závere článku autori spomínajú, že sa testy kognitívnych schopností dlhodobo používajú pri pohovoroch v právnom a finančnom sektore, na opis zistení tejto štúdie autori používajú slová ako „prelomové“. Záver je preto pravdivý. Nezáleží totiž na tom, či sa tieto testy už dlhodo používajú – jediný faktor, ktorý potrebujeme pri tejto otázke brať do úvahy, je, že spomínaná štúdia prišla na zistenie, ktoré nikdy predtým nebolo objavené.

Správne odpovede (pokračovanie)

3) Záver: Zamestnávateľia nemajú prístup k výsledkom týchto testov.

- a) ~~Pravdivý~~
- b) Nepravdivý**
- c) ~~Nepostačujúce informácie~~

Odôvodnenie: Z textu jasne vyplýva, že zamestnávateľom sa budú na základe informácií získaných z týchto testov efektívnejšie vyberať zamestnanci do firmy. Záver, že zamestnanci nebudú mať k týmto informáciám prístup je nesprávny, keďže bez prístupu k týmto informáciám by nemohli zefektívniť výberový proces a teda by sa nikdy nedostali ku žiadnym z benefitov, o ktorých článok hovorí. Článok teda explicitne predpokladá, že zamestnávateľia budú mať prístup informáciám o zamestnancoch.

21) Tvorenie vlastného argumentu

Napiš vlastný argument na túto tému: (20b)

Mali by byť obedy na školách zadarmo?

Môžeš si vybrať, či chceš súhlasiť alebo nesúhlasiť s týmto výrokom, ale tvoje musíš zaujať jasnú názorovú pozíciu.

Tvoj argument by mal byť monotematický a musí obsahovať všetky potrebné časti: tvrdenie, vysvetlenie, dôkaz.

Odporúčame si na túto úlohu nechať najviac času, keďže očakávame rozanalyzované a štruktúrované argumenty podložené dôkazmi.

Pri tvorení argumentu môžeš použiť externé zdroje, ale nezabudni ich odcitovať na konci argumentu. Za plagiátorstvo považujeme neuvedenie zdrojov, kopírovanie práce ďalších súťažiacich alebo kopírovanie textu bez uvedenia úvodzoviek „“.

Hodnotenie:

Pri tejto otázke neexistovala modelová správna odpoveď. Účastníci a účastníčky majú právo na svoj názor a mohli obhajovať akúkoľvek pozíciu. My sme hodnotili kvalitu argumentu podľa exaktných kritérií, nikto nebol penalizovaný za svoj názor.

Bohužiaľ, veľa súťažiacich v tejto úlohe použili **ChatGPT** a neuviedli zdroj. Argumenty vygenerované AI sú jednak rozoznateľné, ale zároveň menej kvalitné a menej originálne. Pointou tejto úlohy je vyjadriť váš názor, podložiť ho argumentom a tým si zlepšovať kritické myslenie. Slepé prekopírovať argument, ktorý vygenerovala umelá inteligencia, je opak kritického myslenia a práve preto sme sa rozhodli penalizovať používanie ChatGPT v tejto úlohe nasledovne:

- 1 bod dostali odpovede, ktoré boli úplne alebo primárne vygenerované AI
- Maximálne 12 bodov dostali odpovede, ktoré boli čiastočne vygenerované AI, ale videli sme tam aj vlastný príspevok súťažiaceho

Dodávame, že v tomto kole sme brali **vyšší dôraz na tieto faktory**:

- **Originalita** – jedinečné a zaujímavé argumenty, nad ktorými sa súťažiaci naozaj zamysleli
- **Aktuálnosť** – ak je argument situovaný aj v momentálnom dani na slovenskej politickej scéne, dávame plusové body
- **Výstižnosť a stručnosť** – nehodnotíme rozsiahlejšie argumenty ako a priori lepšie. Práve naopak, hodnotíme pozitívne, ak dokáže byť argument výstižne a efektívne naformulovaný, nech má každá veta v ňom strategický význam a nie je to len omáčka.
- **Monotematickosť** – V zadaní bola požiadavka, nech je argument monotematický. Penalizujeme, ak niekto použije tri-štyri rôzne argumenty.

O bodovom ohodnotení rozhodovali akreditovaní rozhodcovia a rozhodkyne Slovenskej debatnej asociácie. Rozhodcovia a rozhodkyne sa riadili kritériami, ktoré nájdete podrobne rozpísané nižšie:

Kategória	Body	Detailnejšie kritériá hodnotenia
Tvrdenie	0-1 b	Má argument jasne stanovené tvrdenie na začiatku?
Vysvetlenie	0-9 b	Má argument vysvetlenie, alebo zostáva na rovine tvrdenia? Nadväzuje vysvetlenie na tvrdenie? Existuje jasný link medzi tvrdením a vysvetlením? Ako rozsiahle je toto vysvetlenie? Sú všetky kroky v príčinnno-výsledkovom reťazci dostatočne vysvetlené? Nachádzajú sa v argumente logické skoky a diery vo vysvetlení? Je vysvetlenie monotematické? Sústreďí sa autor na jeden dôvod, alebo odbieha do rôznych tém? Nachádzajú sa v argumente kontradikcie (protirečenia)? Nachádzajú sa v argumente logické chyby?
Dôkaz	0-5 b	Nachádza sa v argumente dôkaz? Podporuje tento dôkaz vysvetlenie? Existuje link medzi vysvetlením a dôkazom? Je dôkaz dostatočne vysvetlený a pochopiteľný? Je uvedený zdroj dôkazu? Je tento zdroj dôveryhodný?
Stratégia	0-3b	Súvisí tento argument s témou? Je to jeden z kľúčových argumentov alebo ide skôr o marginálny bod? Existujú náznaky toho, že autor pri tvorení zvážil aj potenciálne argumenty druhej strany?

Stýl	0-2b	(Gramatické chyby a preklepy nehodnotíme, pokiaľ je text čitateľný.) Je po prvom prečítaní jasné, čo sa autor snažil povedať? Pomáha štýl a výber slov obsahu argumentu, alebo mu skôr škodí? Číta sa argument príjemne? Aký dojem zanechal argument po prečítaní?
------	------	---

Otázky, pripomienky, sťažnosti

V Slovenskej debatnej asociácii chceme, aby bola Olympiáda kritického myslenia spravodlivá a transparentná súťaž. Preto sme poskytli detailný a exaktný popis procesu bodovania všetkým účastníkom a účastníckam.

V prípade, že s niečím nesúhlasíte, máte sťažnosť alebo sa len chcete na niečo opýtať, neváhajte nás kontaktovať: okm@sda.sk